

OBČANSKÁ BEZPEČNOST A JEJÍ INDEX

doc. Ing. Rudolf Horák, CSc.¹, Ing. Lenka Danielová, Ph.D.²

ABSTRAKT

Článek je zaměřen na pojetí bezpečnosti z hlediska Evropské unie (dále jen EU) a možných vlivů na rozvoj společnosti. Budou zde ukázány aspekty, které mohou mít vliv na hodnocení bezpečnosti společnosti. Cílem je dosažení takové znalostní, technické a technologické úrovně, která umožní získávat, osvojovat si, udržovat a rozvíjet specifické schopnosti potřebné pro zajištění obrany a bezpečnosti státu a jeho obyvatel jako nutné podmínky pro udržitelný rozvoj společnosti.

Klíčová slova: Index, občanská bezpečnost

ABSTRACT

The paper deal with conception of safeness in the European Union and interest development of society. Will be here shown aspects that influencing of the safeness society evaluation. Goal is achieved such knowledge, technical and technological levels of that will be enable get, develop, conserve and enlarge on specific possibility needed for defences and national security reservation and his inhabitants like necessary conditions for sustainable growth of society.

Key words: Index, civil security

ÚVOD

Ochrana obyvatelstva a jejich majetkových hodnot je spolu se zajištěním svrchovanosti, územní celistvosti a ochranou demokratických základů státu základní prioritou každé demokratické republiky. Zahrnuje soubor činností a postupů věcně příslušných a dalších zainteresovaných orgánů, organizací, složek a obyvatelstva, zabezpečovaných s cílem minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí (krizových situací) na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky.

---

¹ Doc. Ing. Rudolf Horák, CSc., Univerzita obrany, Katedra ochrany obyvatelstva FEM, Kounicova 65, 662 01 Brno, Česká republika, e-mail: rudolf.horak@unob.cz, tel. 00420 973 442 021

² Ing. Lenka Danielová, Ph.D., Mendelova univerzita v Brně, Institut celoživotního vzdělávání, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, e-mail: danielov@mendelu.cz, tel. 00420 545 135 201

Na těchto principech je založena také bezpečnost v Evropské unii. Jedná se o posílení svobody, bezpečnosti a práva v EU³. To se odrazilo v posílení bezpečnosti při zajišťování policejní, celní a soudní spolupráce a při tvorbě koordinované politiky pro oblasti azylu, přistěhovalectví a kontroly na vnějších hranicích. Ve světle teroristických úroků bezpečnost Evropské unie a jejich členských států získala nový rozměr naléhavosti.

Pozornost je zaměřena zejména na účinnější přístup k přeshraničním problémům, jako jsou ilegální migrace, nedovolený obchod s lidmi a převaděčství, terorismus a organizovaný zločin. Opatření jsou směřována k prevenci, k posilování právního vědomí obyvatelstva, respektování základních práv a svobod apod. Do popředí v oblasti bezpečnosti se dostává koordinace činností jak vnitřních, tak na úrovni zahraniční spolupráce.

Bezpečnost v Evropské unii tak získává nový rozměr realizací **společného projektu posilování prostoru svobody, bezpečnosti a práva**, který je nezbytným předpokladem pro zajištění bezpečných společenství, vzájemné důvěry a právních států v celé Unii. To vychází ze zásady, že bezpečnost je nedělitelná. Je potřebné myslet globálně a současně jednat lokálně.

Ve společném projektu EU se předpokládá, že základním právem občanů Unie je svobodně se pohybovat a usazovat na území členských států EU. To povede také k tomu, že bude posilována účast občanů na veřejném životě, cestou dialogů s občanskou společností a různými sdruženími občanů. V celém procesu je prioritou boj proti antisemitismu, rasismu a xenofobii.

Zvláštní místo v bezpečnosti v EU sehrává azylová, migrační a pohraniční politika. Z vývoje společnosti je zřejmé, že mezinárodní migrace bude pokračovat. Na tento jev musíme reagovat adekvátními prostředky v souladu s právními normami a základní listinou práv a svobod občanů. Při respektování uvedených zásad tvorba společné politiky v oblasti azylu, migrace a hranic měla by být založena na solidaritě, na spravedlivém sdílení odpovědnosti včetně jejich finančních dopadů a na užší praktické spolupráci mezi členskými státy, tj. vytvořit **Společný evropský azylový systém**.

Dalším problémem při řešení vyšší bezpečnosti v EU je legální migrace a boj proti nezákonnému zaměstnávání. Jinou otázkou, která souvisí s bezpečností je integrace státních příslušníků třetích zemí, kteří oprávněně zde pobývají a jejich potomků. Na výše uvedených základních zásadách bychom měli stavět při realizaci budoucích činností v EU. Podpořit tento trend by měla také strukturovaná výměna zkušeností a informací o integraci, umocněná vytvořením všeobecně přístupné internetové stránky.

1 TRENDY HODNOCENÍ BEZPEČNOSTI

Z hlediska posuzování bezpečnosti musíme vytipovat základní trendy, které budou mít vliv na hodnocení bezpečnosti. Tyto trendy můžeme rozdělit na oblast vnějších vlivů a na oblast vnitřních vlivů.

- a) **Vnější vlivy** budou zejména zastoupeny:
- **procesy globalizace a jejich rozpory**

---

³ Úřední věstník EU 2005/C 53/01

- **riziky a hrozbami globálního a evropského rozsahu, jež je možno identifikovat nebo předpokládat**

- **procesy globalizace a jejich rozpory**

Globalizace může mít různorodé dopady na bezpečnost světa. Otevírá však prostor pro dialog a komunikaci, neboť v tomto světě jsou si jiné kultury a etnika bližšími. Z toho vyplývá názor, že s kým jsem si bližší s tím také komunikuji, s kým komunikuji, toho lépe znám a s tím se lépe dohovořím než s tím koho neznám.

Globalizovaný svět tedy může být charakterizován jako svět, který je více otevřeným světem. V takovém prostředí však může být prostor pro nacionalismus a xenofobie v soutěžení ať již mocenském nebo ekonomickém.

V globalizovaném světě se složitěji budou ukrývat různá ohrožení lidstva a z toho vyplývajících ohrožení bezpečnosti. Naskytá se šance pro odhalení příčin a eliminaci důsledků narušení bezpečnosti a možné kooperaci. To také přináší naši odpovědnost za globalizovaný svět, zejména k ochraně našeho životního prostředí, zabezpečení naší bezpečnosti apod.

**Globalizovaný svět je světem, který není více nebezpečným,
ale stává se nestabilním a nepředvídatelným.**

Republika, která je součástí globalizovaného světa bude mít prospěch z využívání produktů globalizace z dostupnosti trhů, informací, pracovních příležitostí a také z imigrantů, kteří mohou zvýšit vitalitu hospodářství. Jedná se o řízenou imigraci. S příchodem imigrantů samozřejmě přijde také postupná úprava naší vlastní identity (národní a regionální). Hledání této identity v rámci globalizace je úkolem našeho vývoje.

- **rizika a hrozby globálního a evropského rozsahu, jež je možno identifikovat nebo předpokládat**

V rámci posuzování bezpečnosti budeme hodnotit rizika, která můžeme rozlišit následovně. Bude se jednat o rizika:

- ✓ **rizika civilizační** (jako je např. devalvace tradičních hodnot chování lidstva a setrvání na kultu násilí),
- ✓ **ekonomická rizika** (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a její prohlubování),
- ✓ **rizika vojenská a vojenskopolitická** (k nimž řadíme např. přeceňování vojenských nástrojů bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích),
- ✓ **rizika životního prostředí a světových zdrojů** (mezi něž patří např. poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie apod.),
- ✓ **rizika lidských a společenských vztahů** (jako jsou etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků apod.),
- ✓ **rizika růstu mezinárodního organizovaného zločinu** (např. drogy a narkomafie) apod.

Uvedená rizika jsou spojena s rizikem politické a zvláště ekonomické migrace.

Ta při neřízeném procesu posiluje nesnášenlivost obyvatelstva s migranty, což přináší obtíže při jejich integraci. Může přinášet také nárůst kriminality emigrujících etnik. Migrace si vyžaduje promyšlenou řízenou politiku, neboť cizí pracovní síly potřebujeme.

Další bezpečnostní rizika jsou průmyslové, technické a vojenské havárie, živelné pohromy, epidemie, ekologické kolapsy, klimatické změny, úbytek lesů, pitné vody i válečné konflikty.

Jedno z rizik může vyvstat z nekontrolovaného rozvoje vědy, např. v jaderné fyzice, genetice, lékařství, biologii, informatice apod.

Další nový fenomén bezpečnostních rizik může být zneužití informací, tzv. kyber-terorismus. Podle odborníků je hodnoceno toto riziko jako elektronický Pearl Harbor.

Roste kriminalita, zvyšuje se podíl závažných trestných činů a podíl dosud netrestaných občanů na trestné činnosti, roste agresivita a zároveň jistá intelektualizace zločinu ve světě.

Podle expertiz OSN rostou možnosti pro zločince v souvislosti s integrací jednotlivých zemí do kontinentálních a transkontinentálních celků. Integrace není jen progresivním jevem (volný pohyb zboží, lidí, informací, finančních prostředků), ale přináší volný pohyb nelegálního zboží, peněz ze zločinné činnosti a na zločinnou činnost, skupin a jejich obětí, informací, které by měly být chráněny apod. Růst kriminality se tak stává jedním z nejzávažnějších problémů bezpečnosti současného světa.

Současný svět není dostatečně schopný vůči zločinu přijímat účinná opatření. Organizovaným zločinem jsou využívány rozpory mezi vyspělými zeměmi a zaostalými chudými regiony, mezi etniky a náboženstvími, mezi špičkovými odborníky a průměrnými pracovníky apod.

Ohrožením bezpečnosti se jeví také posilováním islámského fundamentalismu islámsky orientovaných zemí, jejichž státní náboženství má ve své extrémní podobě cíl dosáhnout světovládu, jako jediného světového náboženství.

b) Vnitřní vlivy:

- rizika, která mají vliv na vnitřní bezpečnost, jež je možno identifikovat nebo předpokládat:
  - ✓ kriminalita jako společenský jev,
  - ✓ informační a komunikační technologie,
  - ✓ sociální soudržnosti, vztahy,
  - ✓ současný politický systém,
  - ✓ veřejná správa,
  - ✓ míra právnosti státu.

Kriminalita jako společenský jev je soudobým fenoménem vnitřní bezpečnosti. Nárůst kriminality je umocňován nízkou objasněností, tj. existuje nízké právní vědomí obyvatelstva. Zvyšuje se rovněž agresivita násilných trestných činů, roste podíl mladistvých, nezletilých a dosud netrestaných osob. Z hlediska struktury má největší podíl na kriminalitě kriminalita majetková asi 75% z celkového objemu, následuje

hospodářská kriminalita zaujímá asi 10 %, násilná 6 %, mravnostní 1 % a ostatní formy kriminality zaujímají asi 11 % z celkového objemu všech trestných činů. V souvislosti s tímto trendem rostou finanční škody způsobené kriminalitou.

To proč budeme posuzovat hospodářskou kriminalitu z hlediska bezpečnosti není primárně ve finančních škodách, ale v tom, že tento typ zločinu rozkládá státní instituce, včetně institucí soudních a represivních a negativně působí i na ekonomiku. Podobný vliv má rovněž korupce.

Občané vnímají nebezpečí kriminality velice citlivě. Jimi je vnímána kriminalita (korupce, organizovaný zločin a praní špinavých peněz apod.) za nejzávažnější negativní jevy. Mezi lidmi převažuje velikost rizika podle subjektivního pocitu ohrožení. Současně to vede k malé důvěře ve společenské instituce, včetně těch co mají bezpečnost garantovat.

Když budeme řešit hodnocení bezpečnosti z pohledu kriminality musíme vzít v úvahu také podmínky, které jsou vytvářeny v celém společenském prostředí, tedy posuzovat kriminalitu jako společenským jevem. Např. ekonomickou kriminalitu bychom měli analyzovat v celém ekonomickém systému a posuzovat výskyt možných kriminogenních faktorů. Posuzování tohoto problému nelze bez odhalení a vyhodnocení vazeb na zahraniční subjekty, vzhledem k existujících mezinárodních vlivů. **Státní správa musí být dostatečně funkční a kompetentní, aby byla schopna zločinu účinně čelit.** Faktory, které sehrávají roli v posuzování bezpečnosti budou:

- ✓ **resorty** mající v gesci řešení bezpečnosti potřebují dostatek finančních prostředků, kvalitní informace, kvalifikované pracovníky, vzájemnou kooperaci, moderní technické prostředky, důvěru veřejnosti,
- ✓ **vzdělávání** státních zástupců, soudců a policistů v osvojení znalostí dovedností v boji proti formám zločinu,
- ✓ **informační systém**, který zahrnuje chráněné údaje o kriminalitě v podstatných souvislostech v národním i mezinárodním měřítku,
- ✓ **ochrana** celého systému **před korupcí** (odhalit zranitelná místa),
- ✓ **právo**, které má především chránit občany a celou společnost před společensky nebezpečným jednáním a působí preventivně.

Sociální soudržnost (koheze) vzniká i zaniká v každodenních interakcích lidí, kteří se znají a navzájem mezi sebou komunikují. V tomto směru sehrávají svou nezastupitelnou roli komunity lidí, jako např. rodina, obec, přátelské skupiny apod. To vše je závislé na tom, jestli bude uspokojena přirozená potřeba lidí někam patřit, tj. vznik kolektivní identity. Také na to bude mít vliv podpora institucí veřejné správy daného státu. Naopak zanedbávání podpory kolektivního života se projeví nedostatkem důvěry mezi obyvatelstvem, úpadkem zájmu o věci veřejné a zakonzervováním nízkého rozsahu dobrovolnických aktivit. Výraznému narušení soudržnosti a solidarity ve společnosti může dojít vlivem nezaměstnanosti (skupiny lidí s vysokým pracovním vytížením i příjmy a skupiny lidí dlouhodobě vyloučeny z účasti na trhu práce).

Soužití většinové populace s menšinami je další faktor mající vliv na bezpečnost. Ve většině společností vidíme odmítavý postoj k cizincům, stejně jako k

některým etnickým skupinám dlouhodobě usazeným na území (především k Romům). Takový postoj vychází zejména ze ztráty jistot a pocitu bezpečí. Lidé jiných kultur jsou považováni za příčinu nebo důležitého činitele mnoha problémů (např. kriminality). **Diferenciace postoje k cizincům a menšinám** bude pokračovat v závislosti na kulturní a etnické příbuznosti, míře asimilace etnické menšiny a ekonomickém postavení dané skupiny.

Vnímaná bezpečnost nemůže být brána bez vlivu **životního prostředí**. V této oblasti bylo dosaženo určité kvality životního prostředí v oblasti tzv. primárních jevů, tzn. u jevů, které jsou měřitelné, zřejmé a působí bezprostředně. Obecně můžeme vycházet z hodnocení, že stav životního prostředí stagnuje a u hodnocení sekundárních jevů se zdá, že se zhoršuje jednak kumulací cizorodých látek v prostředí, klimatickými změnami, změnami hydrologického stavu krajiny apod.). Ty jsou méně zřejmé, obtížně měřitelné a většinou probíhají se zpožděním.

Strategickým a dlouhodobým cílem environmentální politiky by mělo být **směřování k udržitelnému rozvoji**. Směřování k udržitelnému rozvoji je základní civilizační výzvou. Rozhodovací sféra však nezmění svoji politiku, pokud na ni společnost nevyvine přesvědčivý tlak. Hodnocení environmentální činnosti a jejich výsledků může v tom sehrát určitou roli.

Funkce veřejné správy v ekonomické bezpečnosti je založena na podpoře racionálního vývoje hospodářských proporcí, na zajištění efektivního výkonu vlastnických práv státu, na vytváření podnikatelského prostředí, řízení a financování definovaného sektoru veřejných služeb a rozvíjení partnerství mezi soukromým a veřejným sektorem a na vytváření podmínek pro snižování nezaměstnanosti.

Dále v této oblasti budeme hodnotit vliv strategií rozvoje a od nich odvozených sektorových politik apod. Komunikace s veřejností je významným vlivným faktorem, který mění vztah veřejné správy k občanské veřejnosti. Sem můžeme zařadit jak věcnou správnost, zákonnost, rychlost a přesvědčivost rozhodování, tak také chování a jednání úředníků a představitelů veřejné správy. Výsledkem bude posílení právních jistot občanů a současně vytvářet podmínky pro svobodné rozhodování občanů a jejich soukromé podnikání. Důležitým faktorem v oblasti posuzování bezpečnosti je také nízká reprodukce lidí vyspělých států. To vytváří podmínky pro vytváření vysokého podílu postproduktivní populace na celkové populaci. Tento trend bude potom mít vliv na systém sociálního zabezpečení a bude znamenat značnou zátěž pro veřejné rozpočty.

Politický systém by měl plnit své tradiční základní funkce. Jeho hodnocení představuje další část stanovení indexu občanské bezpečnosti. V hodnocení se musí odrazit zda představitelé politického systému a jak informují o aktuálních a dlouhodobých úkolech veřejného zájmu (opožděně, včas) a seznamují společnost, co pro jejich realizaci dělají (nedostatečně, dostatečně). Zda se subjekty politického systému orientují na tvorbu a realizaci státní politiky (málo, hodně) na úkor souboje o politickou moc. Negativní hodnocení se může odrážet v podcenění soustavné přípravy a výběru reprezentantů států. To by mělo vliv na selhávání ve zprostředkovatelské funkci mezi občany a státem. Potom se budeme setkávat více či méně často s klientelistickým klimatem ve společnosti, zúženým praktikismem než koncepčním přístupem.

Další problém může být v tom, že politický systém s upřednostňováním

centrálních zastupitelských institucí, tak může zanedbávat další institucionální formy a možnosti své vlastní kultivace. **Pokrokovým trendem je hodnocen přechod od tzv. kvantitativní ke kvalitativní demokracii**, tj. snaha respektovat práva minorit, důsledně chránit lidská práva a občanské svobody a efektivně využívat poloformálních nebo neformálních horizontálních občanských sítí při nastolování a řešení věcných problémů.

Právní stát a míra právnosti státu v tomto kontextu by se měla posuzovat podle obecných faktorů jako jsou:

a) připravenost politických elit ve svém jednání respektovat právo, utvářet mediální vzory jednání, v případě selhání vyvozovat důsledky. Z toho vyplývá jak jsou připraveny a ochotny mocenské elity podřídit se právu, respektovat nepsané principy (respektovat hodnoty sdílené demokratickým prostředím, tj. přirozené právo, právo nadpozitivní, nepsané principy apod.). Hodnocení by se provádělo na základě posouzení podle četnosti případů.

b) obecně kulturního vztahu veřejnosti k právu. Zde jde o posouzení míry akceptace práva, a to zejména v souvislosti s mírou akceptování legitimních mocenských institucí a normativních a individuálních výronů jejich aktivity. Z uvedeného je zřejmé, že právní systém v prostředí určité bezpečnosti nemůže být založen převážně na sankcích. Může však fungovat v rámci akceptovaného kontextu hodnot, představ o smyslu, účelu a způsobu fungování demokratických institucí. Pokud selhává tento systém, pak selhává každý institucionální mechanismus garantující vynutitelnost práva. Hodnocení této části právního státu pravděpodobně bude v pozici kvalitativní.

c) Efektivní a spravedlnostní fungování institucí garantujících respektování práva. Tento faktor bude závislý na kulturní a odborné úrovni působících lidí v uvedených institucích, na racionalitě institucionálního uspořádání, na kvalitě normativního prostředí a na loajalitě systému k demokratickým hodnotám.

Základním kamenem hodnocení bezpečnosti je zabezpečení relevantních informací. To předpokládá poskytování, výměnu a dostupnost informací v rámci jednoho státu. Využit se dají informace také z „Situation Centre (SITCEN)“ EU a z Eurostatu (European Statistics Commission – Evropský statistický úřad), který by měl údaje shromažďovat ze členských států EU.

2 BEZPEČNOST REFERENČNÍHO OBJEKTU

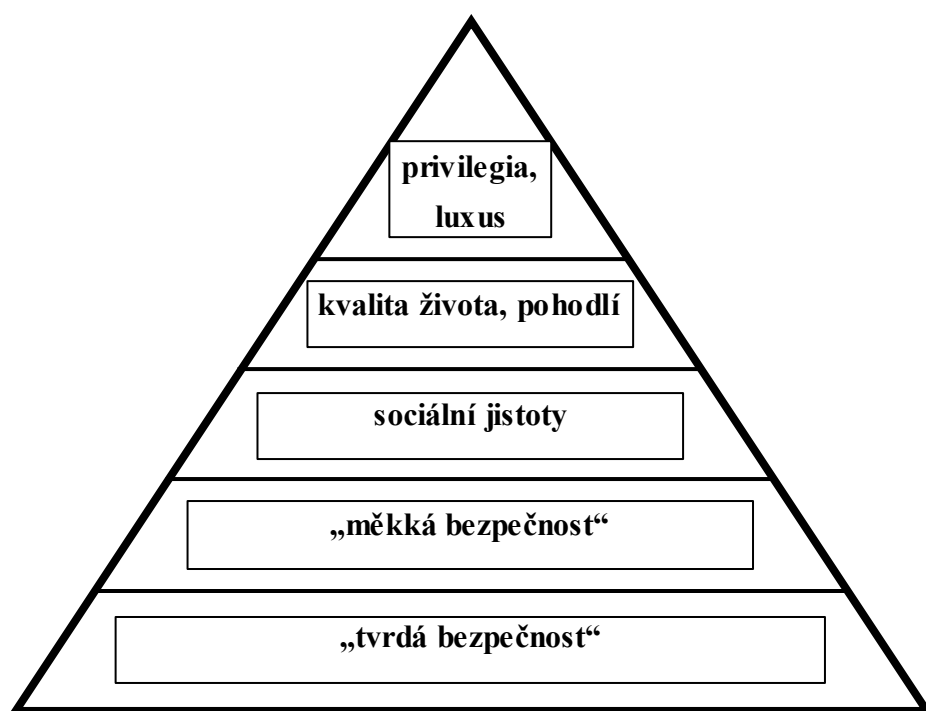
V přístupu k některým formulacím "human security", se bezpečnost vztahuje k existenčním hrozbám vůči danému referenčnímu objektu. Základem hodnocení bezpečnosti není hodnocení ohrožení harmonického rozvoje sledovaného subjektu, ale stanovení podmínek pro zachování jeho podstatných znaků a funkcí, ochrana jeho životních hodnot a zájmů. Bezpečnost referenčního objektu je v sázce, pokud hrozí mimořádné nebezpečí, jež se dotýká jeho "vitálního jádra". Za bezpečnostní hrozby jsou pokládány jen ty, které ohrožují existenční podmínky, hodnoty a zájmy. Bezpečnost tedy můžeme řešit z pohledu širokého nebo úzkého statusu. Bezpečnostní

status (Bezpečnostní index) nabízí dělení na "tvrdou" a "měkkou" bezpečnost ("hard" and "soft" security).

Jedná se o Bezpečnostní index, který bude rozlišovat bezpečnost z úrovně národní bezpečnosti (hard security) a bude dávat informace o soft security, tj. k nevojenským ohrožením různých aktérů na různých úrovních (bezpečnost lidí a společenství před hrozbami ekonomického, sociálního, ekologického, kulturního rázu apod.). Tyto dvě zjednodušené kategorie jsou graficky zobrazeny⁴ na obr. č. 1.

V analogii k psychologickému modelu potřeb jednotlivce nabízí model, který podle kritérií kvality života řadí její úrovně od těch existenčně (bezpečnostně) nejnaléhavějších přes méně naléhavé a méně ohrožující až po rovinu zcela zbytných hodnot a zájmů, jejichž ohrožení není hrozbou ve smyslu bezpečnosti daného referenčního objektu. Z výsledků Bezpečnostního indexu potom vyplývá, že dokud není uspokojena potřeba na nižší úrovni "hierarchizace" bezpečnosti, není účelné aspirovat na úroveň vyšší. V tom panuje shoda s požadavky z pozic "human security": nemá smysl lidem nabízet sociální zabezpečení, dokud jsou zabíjeni, trpí hladomorem a žijí v uprchlických táborech.

Naplňování obsahu Bezpečnostního indexu budou tvořit dílčí komponenty jako jsou zahraniční politika v oblasti bezpečnosti, obranná a vojenská politika, politika vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti, hospodářská politika a politika veřejné informovanosti, které jsou rovnocenné, soudržné a navzájem provázané. Základní podklady jak z úrovně EU, tak z úrovně daného státu jsou stručně v článku nastíněny.

Obr. č. 1: "Hierarchizace" bezpečnosti

Základním principem bezpečnostní politiky je princip **nedělitelnosti bezpečnosti**. Z toho vyplývá, že bezpečnost jednoho státu nelze oddělovat od

⁴ STEJSKAL, Libor. *Rozšířené pojetí bezpečnosti jako výzva pro českou bezpečnostní politiku*. In Sborník statí ke konferenci „Česká bezpečnostní politika a její perspektivy“. Praha: A VIS – MO ČR, ISBN 80-7278-306-8

bezpečnosti jiného v Evropě, či euroatlantické oblasti, anebo od globální bezpečnosti ve světě. Je nutné, aby všechny státy byly připraveny v závislosti na svých možnostech podílet se na řešení bezpečnostních problémů. Vše závisí na profesionální připravenosti osob, ekonomických možnostech a součinnosti v rámci mezinárodní spolupráce.

ZÁVĚR

Z výše uvedeného je zřejmé, že hodnocení bezpečnosti ve společnosti bude sehrávat i v budoucnosti velkou roli při rozvoji společnosti. Také vytvořený Index bezpečnosti bude mít vliv na postoje např. zahraničních investorů, turistů apod.

Naším cílem je abychom vyřešením projektu „Možnosti měření občanské bezpečnosti“, který je řešen ve spolupráci 3 slovenských a 2 českých univerzit přispěli k rozvoji našich společností.

Šíření osvědčených mechanismů vládnutí a správy, podpora společenských a politických reforem, řešení problému korupce a zneužívání moci, prosazování zásad právního státu a ochrana lidských práv jsou ty nejlepší způsoby upevňování bezpečnosti.

Nejlepší pojistkou bezpečnosti je svět dobře spravovaných demokratických států.

LITERATURA:

[1] Horák, R. Mika, J., O. *Ochrana obyvatelstva před terorismem*. Brno: Univerzita obrany, 2007. ISBN 978-80-7231-295-5

[1] Haagský program: Posílení svobody, bezpečnosti a práva v EU (2005/C 53/01), Úřední věstník Evropské unie, C 53/2 CS, 3.3.2005

Článek recenzoval:
prof. Ing. Josef Reitšpís, PhD.

